

**PAULIINA
VANHATALO**

***pitkä
valotus-
aika***

TAMMI

**PAULIINA
VANHATALO**

***pitkä
valotus-
aika***

Kustannusosakeyhtiö TAMMI Helsinki

PAULIINA VANHATALO

Korvaamaton, 2012

Gallup, 2009

Lääkärileikki, 2007

Viittä vailla, 2005

© PAULIINA VANHATALO JA KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI 2015

ISBN 978-951-31-8500-8

PAINETTU EU:SSA

ASEMAKATU, OULU, 1965(?).
ARVIOLTA 16–18-VUOTIAS
MIESHENKILÖ POLTTAA TUPAKKAA.

KUVAAJA TUNTEMATON.

Aarni jätti pyörän puutalon seinää vasten, tasasi hengitystään, työnsi kätensä takin taskuun ja ravisti tulitikkua kankaan uumenissa. Trap, trap, trap. Tikut törmäilivät toisiinsa ja rasian seiniin, ja Aarni paremminkin aavisti kuin kuuli niiden rapinan. Se rauhoitti häntä. Trap, trap, trap. Trap, trap, trap.

Pyörämatkan aikana pilvet olivat hajaantuneet ja paljastaneet auringon. Ilmassa oli jo hentoa pakkasta, mutta valo kirkasti kaupungin. Aarnin silmiä särki.

Kadun toisella puolella sijaitsi Viljo Kuusisen valokuvausliike. Aarni oli myöhässä tapaamisesta mutta ei ylittänyt tietä heti vaan nojautui vastapäisen talon seinään ja tapaili taskusta tupakat. Sytytettyään savukkeen hän löysäsi kravattia, jonka äiti oli aamulla kiristänyt hänen kaulaansa. Aarni sulki silmänsä. Hetken hän keskittyi vain hengityksensä rytmiin, tupakkaan, kauempaa kantautuviin rakentamisen ääniin. Vasara paukkui ponnekkaasti ja pora jyrisi, kun miehet kiiruhtivat saamaan työt valmiiksi ennen talvea. Oulu kasvoi ja veti puoleensa väkeä. Se, että sattui syntymään josakin, ei vielä tarkoittanut että siellä pystyisi elämään.

Aarni avasi silmänsä, pudotti savukkeen kadulle ja talasi sen kenkensä kärjellä. Hän korjasi kravatin, käveli tien yli ja astui sisään liikkeeseen. Kello ovessa kilkahti, ja kesti vähän aikaa ennen kuin katse tottui sisätilojen hämääseen.

Enni-täti tuli liiketilaan kellon kutsumana. Täti näki Aarnin ovensuussa ja tunnisti hänet siitä huolimatta, että he olivat tavanneet viimeksi vuosia sitten. Isän kuoleman jälkeen äiti ei ollut pitänyt tätiin juurikaan yhteyttä, vaikka he asuivat samassa kaupungissa. Äiti ei ollut edes puhunut tädistä vuosiin, ei ennen kuin nyt pari päivää sitten, kun oli ilmoittanut, että Aarnin sopi hakea liikkeestä apulaisen paikkaa.

– Päivää, Aarni sanoi, hiukan hämmentyneenä siitä miten paljon Enni-täti muistutti isää. Isällä ja tädillä oli samanlaiset kulmakarvat ja silmät, mutta tädin katse oli arempi kuin isän. Täti asteli vähän lähemmäksi Aarnia, ei kuitenkaan tullut kättelyetäisyydelle vaan seisautui paikoilleen, nyökkäsi.

– Löysit vissiin hyvin tänne?

Kysymys oli kenties viaton, ehkä sen ei ollut tarkoitus näpdyttää myöhästymisestä, mutta Aarni nosti leukansa pystyyn. Hän ei ollut ajatellut pyytää anteeksi mitään. Vasen käsi hakeutui takin taskuun. Trap, trap, trap.

Enni-täti sipaisi hiuskiehkuraa otsallaan ja käänsi päätään kohti takahuonetta, ja näytti kuin pelkkä katse olisi riittänyt hälyttämään paikalle toisen naisen. Tämä oli tädin ikäinen mutta kookkaampi, päättäväinen askelissaan ja eleissään. Jakkupuvun alla raskas rintamus oli vetänyt paitapuseron keskimmäisen napin auki.

– Jaa, nää tulit sitten jo nyt, nainen totesi ja ojensi

kätensä. – Liisa Kerimäki. Mutta eikö sun pitäny käydä vasta iltapäivällä?

– Äiti sano että..., Aarni aloitti ja tarttui naisen käteen, vastasi puristukseen parhaansa mukaan ja tajusi samassa, että äiti oli valehdellut tapaamisajasta. Äiti oli tiennyt että hän myöhästyisi, joko vahingossa tai tahallaan. – Voin mää tulla myöhemmin uuelleen.

– Sama kai se on nyt puhua, Enni-täti sai sanotuksi ja vilkaisi Liisa Kerimäkeen saadakseen vahvistuksen asialle, huomasi aukinaisen napin Liisan puserossa. Liisa Kerimäki kiepautti napin saman tien läpeen.

Sitten Enni-täti ja Aarni katselivat taas toisiaan. Arkuus tarttui tädistä Aarniin, tai Aarnista Enni-tätiin, oli vaikea tietää kummasta se oli oikeastaan peräisin, mutta molemmat olivat joka tapauksessa hiljaa.

– Niin että työtä oot vailla? Liisa Kerimäki otti ohjat käsiinsä.

Aarni nyökkäsi vastahakoisesti.

– Ei kai mejän tartte sitten tietää muuta kuin että ookko nää ahkera ja rehellinen.

Ahkera ja rehellinen, ahkera ja rehellinen, muuta Aarni ei ollut elämässään kuullutkaan. Suututti äkkiä niin että teki mieli kääntyä ja marssia ulos. Ihminen saattoi olla kuinka ahkera ja rehellinen hyvänsä, mutta mitä se hyödytti, jos hän pelasi surkeilla korteilla.

– Emmää kovin ahkera, Aarni sanoi. – Enkä rehellisenkään.

Liisa Kerimäki rypisti kulmiaan. Enni-täti näytti vain pelokkaalta. Naiset vaihtoivat keskenään silmäyksen. Aarnista vaikutti siltä, että naisten välillä kulki koko ajan

tietoa, ilman kieltä ja niin nopeasti ettei ulkopuolinen ehtinyt päästä osalliseksi.

– Ookko varastanu? Liisa Kerimäki kysyi.

Aarni pudisti päätään. Hän antoi vähän periksi, tai suuttumus antoi, tätä nykyä ei voinut väittää, että Aarnilla olisi ollut sen suhteen täysi päätösvalta.

– Äitille valehtelen missä kulen ja millä asioilla, hän sanoi. – Ettei huolehi turhaan.

– Mmm, Liisa Kerimäki äännähti.

Naisten katseet keskustelivat jälleen, ja jotakin siinä tapahtui, koska Liisa Kerimäen palauttaessa huomionsa Aarniin vaikutti siltä, että päätös oli tehty.

– Kai sitä voi kattoa miten rupeaa sujumaan, Liisa Kerimäki sanoi.

– Jos sitten kahavia, Enni-täti ehdotti ja näytti huojentuneelta. – Tuuhan yläkertaan.

Liikkeestä päästyään Aarni pyöräili Merikosken patosillalle. Siellä hän laskeutui pyörän selästä, antoi sen nojata siltaan ja katseli alas. Vesi valui kurinalaisesti ja petollisen tyynesti voimalan turbiinien läpi, mutta pinnanalaiset virrat olivat niin voimakkaita että jos veteen hyppäisi, pyörteet imisivät mukaansa eivätkä päästäisi enää pinnalle. Lopulta ihminen hakkautuisi palasiksi laitoksen silppureissa.

Polvea pakotti ja kipu varasti Aarnin huomion, hän tunnusteli varovasti lumpiota. Siihen oli osunut satamassa lastitavaran reuna eikä se ollut vielääkään palautunut entiselleen. Satamassa jos missä täytyi pitää katseensa siinä mitä tapahtui, unohtaa kuvitelmat ja keskittyä todellisiin

asioihin. Siellä ajatusten harhaileminen maksoi helposti hengen.

Trap, trap, trap.

Aarni otti tulitikut esiin, raapaisi yhden niistä palaamaan ja suojasi kämmenellään liekkiä tuulelta. Hiiltyneen, mustan karren hän pudotti virran vietäväksi vasta kun tuli poltti sormia.

– Missä nää oot ollu? äiti kysyi, kun Aarni astui keittiöön.
– Kello vaikka kuinka paljon.

Äiti makasi penkkisohvan päällä, piti jalkoja ylhäällä ja hieroi turvonneita nilkkojaan. Pullan tuoksu oli huumaaava. Aarni nappasi työtasolta liinan alta korvapuustin. Hän upotti siihen hampaansa ja tajusi vasta nyt, miten kovaksi nälkä oli yltynyt.

– Emmää missään, hän mutisi.

– Mitä nää siellä?

– Kuhan kattelin.

– Sen nää kyllä ossaat.

Huokauksessa oli mukana arvostelua, mutta Aarni soi sen äidille. Hän ei muistanut, koska äiti itse olisi viimeksi jäänyt katselemaan mitään ilman selvää syytä. Äiti tarkkaili maailmaa tarjoilijan silmin niin päiväsaikaan Tervahovissa kuin illalla kotona: Mikä täytyi tehdä heti? Mikä saattoi vielä hetken odottaa? Mikä kannatti hoitaa saman tien, kun kerran oli kulkemassa sopivaan suuntaan?

– Mää alotan huomenna, Aarni sanoi. – Enni-tätille soppii.

Äiti päästi nilkoistaan irti ja nousi istumaan. Suupielestä ja hartioista huomasi, että uutinen oli ollut mie-

luisa, mutta äiti pidätti suuremmat kehut. Edellisviikolla Aarni oli kuullut vahingossa, kuinka äiti oli selittänyt naapurille, että Aarni oli ollut hänelle yksi seitsemäntoista vuoden päänsärky. ”Poika ei saa otetta mistään. Ei se oo semmonen kuin veljensä. Niillä sentään on taitoja joita elämässä voi käyttää, mutta ei meidän Aarnilla. Se ei oo kätevä käsistään, sitä ei kiinnosta urheilu eikä mikkään. Ja lukupäätähän sillä ei oo ollu ikinä.” Päänsärlyn hetkelisistä hellittämistä ei kai uskaltanut iloita siinä pelossa, että kipu palaisi pian kahta kauheampana.

Äiti ryhtyi laittamaan pullia pois. Hän jätti muutaman Aarnin syötäväksi, asetteli loput peltirasiaan ja nosti rasiaan kaappiin.

– Onhan se hyvä, jos ei sitten tarte jatkaa satamassa, äiti sanoi. – Mää meen maate. Hyvvää yötä.

Äidin vetäydyttyä alkoviin Aarni söi pullat yhdeltä istumalta, ryysti päälle kylmää maitoa. Hän nousi, avasi penkki-sohvan kannen ja kävi sammuttamassa keittiöstä valot, riisui paidan ja pitkät housut, meni kalsareissaan peiton alle. Kuultuaan naapurihuoneesta kantautuvan kevyen kuorsauksen, joka kertoi että äiti oli unessa, hän otti tikut taas esiin.

Keittiön pimeydessä liekkiin saattoi keskittyä paremmin kuin ulkona. Se paloi varmemmin, kirkkaammin ja kauemmin, ehti lämmittää käsiä. Palaneen tikun Aarni työnsi takaisin rasiaan, ettei äidin tarvitsisi aamulla ihmetellä, ja sytytti saman tien seuraavan.

Jokaisella tikulla oli tehtävä.

Vesalan Raimon mopedi.

Kenkun talo.

Lyseonpaska.

– Tänne ei saa mennä ellei oo satavarma, ettei kukkaan kehitä täällä kuvia, Liisa Kerimäki selitti pienen oven edessä. – Ja vaikka oisit varmakin, niin koputat ja huuat. Näytä mulle.

– Mitä mää huan? Aarni kysyi.

– Mitä vaan. Kuhan siitä saa selevää.

Aarnin päässä löi tyhjää.

– Saako tulla, Liisa Kerimäki ehdotti.

Aarni koputti oveen, rykäisi ja korotti ääntään.

– Saako tulla?

– Kovempaa pittää.

– Saako tulla!

– Hyvä, Liisa Kerimäki sanoi, avasi oven ja sytytti huoneeseen valot.

Vastaaan löyhähti kemikaalien äitelä haju. Pimiö oli oikeastaan pelkkä koppi joka näytti aiemmin toimineen varastona. Ikkunattomia seiniä kiersivät kaapit ja täpötäydet hyllyt, pöydällä oli altaita ja laitteita joiden käyttötarkoitusta Aarni ei tuntenut. Seinästä seinään roikkuivat tyhjät narut.

Liisa Kerimäki avasi jääkaappia muistuttavan laitteen ja vilkaksi siellä roikkuvia filmejä, otti yhden nauhoista ja tutki sitä valoa vasten. Sivustalla telineellä oli kuivamassa valmiita otoksia, ja Aarni tarkasteli niitä. Kuvissa esiintyi mahakas ja kalju mies yllään papin puku. Jokaisessa kuvassa oli vähän erilainen asento, mutta miehen katse oli kaikissa totinen ja varautunut. Se tuijotti kameraan valppaana kuin kuvattava olisi pelännyt, että hänet yllätettäisiin väärästä ajatuksesta.

– Kun tuut töihin, sun ensimmäinen homma on pyyhkiä tästä huoneesta pölyt, Liisa Kerimäki sanoi, palautti filminauhan takaisin ja sulki kaapin. – Joka aamu, kaikki pinnat mihin pöly voi tarttua, ajan kanssa eikä sinnepäin.

Liisa Kerimäki pysähtyi ja varmisti Aarnin kasvoilta, että ohjeet olivat menneet perille. Aarni nyökkäsi.

– Se voi tuntua ettei me huomata, jos sua ei joku aamu huvita, Liisa jatkoi. – Mutta se pölyn hiukka, joka ei merkitte sulle mitään, on kohta kuvassa jonkun morsmaikun nenänpäässä. Ja mää saan selitellä sille, miksi sen nenä näyttää kummalliselta. Niin että oot tarkkana.

Aarni nyökkäsi uudelleen. Liisa kääntyi kannoillaan, poistui pimiöstä luonnonvaloon ja viittoi Aarnia seuraamaan. Portaikossa Liisa piteli selkäänsä ja johdatti heidät yläkertaan, missä oli vaatimaton keittiö: vedensinisiksi maalatut seinät, liesi, tiskiallas, jääkaappi ja pieni ruokakomero. Pöytä oli asetettu seinää vasten ja sen ääreen mahtui istumaan vain kaksi ihmistä.

Keittiön takana olevan huoneen ovi oli suljettu. Liisa Kerimäki asettui sen ja Aarnin väliin, eikä tehnyt elettäkään esitelläkseen muita tiloja. Jotenkin Aarnista tuntui,

ettei häntä tultaisi kutsumaan peremmälle koskaan.

– Meillä oli täällä apulaistyttö, mutta piti päästää pois, Liisa Kerimäki sanoi. – Jos voisit toistaseksi pittää meijät ruuassa. Ossaatko nää laittaa mittään?

Verho peitti kuvausstudion oviaukon. Enni-täti oli mennyt sinne hetki sitten koreasti pukeutuneen vanhan naisen kanssa, ja Liisa Kerimäki oli viettänyt tunteja pimiöön sulkeutuneena. Aarni seisoj paikallaan myymälän tiskin takana eikä rohjennut koskea mihinkään. Hänestä tuntui kuin koko talo olisi ollut täynnä ehtoja ja rajoituksia. Oli hetkiä, jolloin kaikki oli avoinna ja näkyvillä, ja sitten toisia jotka saivat varomaan askeliaan. Niin kuin nytkin, kun Enni-täti puhui studiossa aivan erityisellä äänellä, loihti ilmoille tunnelmaa jonka Aarnin kömpelö olemus rikkoisi sekunnissa.

Toistaiseksi Aarni ei ollut saanut selville, oliko istuminen liikkeessä sallittua, ja hän oli pelannut varman päälle, seisonut tauotta siitä huolimatta, että rasitus oli saanut kivun polvessa äitymään. Aarni ei halunnut, että kukaan ojentaisi häntä mistään. Jos maailma antaisi hänen olla rauhassa ja korjaamatta, hän pysyisi jaloillaan vaikka iltaan.

Liiketila oli jätetty Aarnin vastuulle, mutta tekemistä se ei juuri tarjonnut. Koko aamuna oli käynyt vain yksi asiakas. Pyyhittyään pölyt täältäkin Aarni ei keksinyt, mitä muuta häneltä voitaisiin vaatia. Hän seisoj, hengitti, yritti unohtua siihen missä oli.

Enni-täti sujahti verhon raosta ja Aarni suoristi selkäänsä. Täti meni pimiön ovelle ja koputti kuuluvasti.

– Täällä oltais valamiita, täti sanoi.

Pimiöstä kuului epäselvä vastaus. Enni-täti vilkaisi Aarnia lyhyesti mutta keskittyi sitten taas odottamaan, että Liisa Kerimäki astui ulos. Liisa Kerimäki pyyhki kos-teat kätensä hameen edustaan ja sitten naiset kävelivät peräkanaa studioon.

Aarnin ryhti lysähti, ja hän istuutui tuolille. Polven särky vaimeni vähän mutta verta tuntui olevan suonissa liikaa. Hän ei ollut tottunut siihen, että päivisin oli näin hiljaista. Hän tunsi liian selvästi ruumiinsa, sydämen sykkeen ja keuhkojen täyttymisen, sen että aika kului sie-tämättömän vitkaan. Niin paljon kuin hän oli vihannut työtään satamassa, siellä hän ei ollut tarvinnut päättään mihinkään, ja päivän jälkeen keho oli ollut raukea ja uneen valmis. Liikkeen autiudessa Aarni yritti nyt kul-jettaa ajatuksiaan pois nykyhetkestä, ponnisteli keksiäk-seen mitä tahansa mikä saisi kellon viisarit liikkumaan nopeammin, mutta tunsi aivoissaan pelkän paineen. Oli kuin henki olisi puuttunut kokonaan ja hän olisi ollut yksinomaan lihaa, olemassaoloa, tykinruokaa. Trap, trap, trap. Trap, trap, trap, trap.

Aarni kaapi makkaraperunoita valurautapannusta. Por-taat narisivat kun Enni-täti ja Liisa Kerimäki kiipesivät yläkertaan.

– Siinä sai sukkahousua laittaa linssin päälle, Liisa Kerimäki sanoi keittiöön astuessaan. – Eikä Pesosen rou-vasta silti tuu nelikymppistä, ei millään.

– No valotetaan, pehmennettään, Enni-täti toppuut-teli Liisan jäljessä. – Kyllä se siitä.

Aarni kaatoi ruoan lautasille ja nosti ne pöytään. Enni-täti istuutui lautasensa ääreen, Liisa Kerimäki otti omansa ja jäi syömään seisten.

– Istu nää vaan, hän sanoi Aarnille. – Mun selekä ei kestä.

Aarni noudatti kehotusta, alkoi haarukoida puoliksi palaneita ja puoliksi raakoja perunanpalasia suuhunsa. Ruoka oli hänen omastakin mielestään niin pahaa, että hän odotti moitteita, mutta niitä ei kuulunut. Vaitonaisina naiset söivät lautasensa tyhjiksi.

– Kyllä tää nyt melekein saman asian ajaa kun Tiinan kanssa, Liisa sanoi lopulta ja vei astiansa tiskialtaaseen. – Ei sekkään kummonen kokki ollu.

– Tiina oli meillä apulaisena viime viikkoon asti, Enni-täti selitti vähän vaisusti, pyyhki suupielensä serviettiin.

– Utelias kun mikä, Liisa Kerimäki kommentoi.

– Ihan tavallinen tyttö, Enni-täti sanoi ja nousi, otti maidon ja vei sen jääkaapin hyllylle, tuijotti hetken kaapin sisään ennen kuin sulki oven.

– Utelias se oli, Liisa Kerimäki sanoi. – Eikä siinä mitään. Saahan sitä ihmisten asiat kiinnostaa. Mutta jos on kerran utelias, ei oo varraa olla vielä säikky.

Sulkemisajan jälkeen naiset lähettivät Aarnin kotiin ja vetäytyivät itse pimiöön. Ajatus illasta kaksin äidin kanssa ei houkutellut. Veljien muutettua kotona oli enemmän tilaa, mutta toisaalta äidin huomio oli alkanut kohdistua Aarniin useammin kuin ennen. ”Mitä nää niin kovasti aattelet?” äiti oli kysynyt viikonloppuna juuri kun Aarni oli pohtinut, miltä tyttölyseon Seija näytti alastomana.

Aarni käveli Asemakatua kohti Torinrantaa, kääntyi kuitenkin seuraavasta kadunkulmasta ja asteli Franzenin puistoon. Ruska oli värjännyt koivut punaisiksi ja Aarni asettui puiden katveeseen, tuijotti lyseota ja tunsi, miten epämääräinen huono olo alkoi hälvetä. Ajatukset palasivat tulvimalla mieleen, täyttivät Aarnin kokonaan.

Ei se muutamalla tikulla palaisi, se oli selvää.

Räjäyttää se piti.

Jos äiti ja muut kuvittelivat, että Aarni tyytyisi ruokki-
maan kahta kuivahtanutta vanhaapiikaa ja pyyhkimään
heidän pölyjään, he saisivat huomata olleensa väärässä.
Oli nopeampiakin reittejä nimettömyyteen, jos sitä kai-
pasi, eikä Aarni aikonut lähteä hiljaa. Hän ei häviäisi
elämästä kenenkään huomaamatta niin kuin isä, josta ei
ollut jäänyt edes nimeä sotasankarien muistolaattaan.

Kun Aarni oli ollut lapsi, isä oli näyttänyt kaupungin
tärkeimmältä mieheltä: hänen taksinsa takapenkillä olivat
matkustaneet Oulun silmäätekevät, kerran Kekkonenkin,
vaikkei Urkki silloin ollut presidentti. Ja silti hautajaisissa
ei ollut näkynyt sen paremmin Kekkosta kuin muutakaan
väkeä. Luumukiisseliä oli jäänyt yli niin paljon, että sitä
oli syöty viikko muistotilaisuuden jälkeen.

Aarnin katse kiipesi Franzenin patsaseen. Patsaan sil-
mät olivat avoimet mutta sokeat, eipä tiennyt Franzen-
kaan mikä Oulua odotti.

Isän kohtalo oli ollut sydänkohtaus mitättömän elä-
män jälkeen taksinratissa, pysäkillä seuraavaa asiakasta
odotellessa, mutta se ei ollut Aarnin tie.

Aarni lähtisi niin kuin typpitehtaalla oli räjähtänyt.
Niin että ikkunat helisisivät koko kaupungissa.

Pimiön betoniseinät vaimensivat äänet ja punainen valo piirsi lempeästi esineiden ääriviivat. Liemien katkut leijuivat varaston kylmässä ilmassa. Tila ei lämmennyt kunnolla, ja Aarnin käsiä paleli.

Kuvat lilluivat kehitealtaassa sikin sokin. Aarni oli ahnehtinut, hän oli yrittänyt valmistaa liian monta kopiota kerralla, ja hän sai nyt irrotella toisiinsa takertuvia kuvia minkä sormistaan ehti. Heti kun joku kuvista näytti edes melkein valmiilta, Aarni poimi sen liemestä paljain käsin ja siirsi seuraavaan altaaseen. Kun ensimmäiset kuvat upposivat kiinniteneeseen, Aarni saattoi huokaista. Vain kaksi kuvaa oli mennyt täysin pilalle.

Tätien kehittämät työt täyttivät parhaat kuivaustelineet, joten Aarni joutui ripustamaan kopionsa naruille. Nyt kun kuvan kymmenet toisinnot roikkuivat Aarnin silmien tasalla, hän osasi sen esittämät ihmiset jo ulkoa: miehet, naiset ja lapset juhla-asuissaan, nuoriso uhmakkaasti tavallisissa vaatteissa. Kolmikymmenpäisen joukon keskellä istui juhlakalu, itseensä tyytyväinen kuusikymppinen mies, joka levittäytyi penkillä ja vei tilaa,

näytti vitsailevan. Kaikesta näki että mieheltä ei kukaan saanut suunvuoroa. Ja silti, kun kuvaa tarkasteli vähänkin pidempään, huomion varasti nainen oikeassa nurkassa. Nainen korjasi hiuksiaan ja hänen kätensä oli pysähtynyt kesken liikkeen. Hän oli kuvassa ainoa, joka katsoi kameran ohitse. Oli kuin hän olisi tiennyt jotakin, mistä toisilla kuvattavilla ei ollut aavistusta.

Vielä kahdeksankymmenen kuvankaan jälkeen Aarni ei ollut keksinyt, mitä nainen tiesi. Pimiön hämärässä hän tarkasteli kuvaa käsivarren mitan päästä, ja sitten taas niin läheltä kuin kykeni. Mutta naisen salaisuus pysyi siinä missä oli: melkein tavoitettavissa, silti auttamattoman etäällä.

Oveen koputettiin ja Aarni hätkähti. Siitä lähtien kun tädit olivat antaneet hänelle vähäpätöisimpiä kopiointitehtäviä, hän oli saanut olla pimiössä rauhassa. Edellis-päivänä hän oli ottanut siellä päiväunet, herännyt niistä suu kuivana ja pää höyryistä pakottavana, täysin kykenemättömänä hahmottamaan, kuka ja mitä hän oikein oli.

Koputus oli terävä, hätäinen.

– Pääsekkö Aarni käymään? Enni-täti huuteli.

Kun Aarni ehti liiketilaan, Enni-täti ja Liisa Kerimäki seisoivat vierekkäin tiskin takana ja tarkkailivat levottomina miestä, joka tiiraili näyteikkunaa kaupan ulkopuolella. Enni-täti piti sormia suun edessä. Liisa Kerimäki veti jakkua tiukemmin kiinni.

– Jos hoitasit kassaa vähän aikaa? hän ehdotti ja katsoi Aarniin.

Aarni nyökkäsi, otti kravatin taskustaan ja kietoi sen kaulaansa. Pimiössä solmio oli vain tiellä, se roikkui altaissa ja sotki sitten vaatteet. Naiset kapusivat yläkertaan. Aarni asettui tiskin taakse ja arvaili, mistä oli kyse. Jos Enni-täti välillä arastelikin muita ihmisiä, Liisa Kerimäellä ei yleensä ollut vaikeuksia käsitellä hankaliakaan asiakkaita. Hän pani ojennukseen rouvat jotka tinkivät valmiiksi sovitusta kuvatilauksista, valokuvauksen harrastajat jotka lorvivat liikkeessä esittelemässä tietojaan, ja lapset jotka halusivat näpelöidä näytteille asetettuja kameroita tahmaisilla sormillaan.

Oven kello kilahti ja asiakas astui sisään. Aarni sanoi päivää, piti kasvonsa ilmeettöminä ja tarkasteli miestä vaivihkaa. Tämä oli Aarnia vanhempi muttei silti erityisen vanha, ehkä kolmenkymmenen. Yllään hänellä oli ainoastaan poolopaita ja suorat housut, vaikka alkoi olla jo kylmä. Huulten yläpuolella kiemurtelivat ohuet viikset.

– Missäs ne neidit piilottellee? mies kysyi, katseli Aarnia nenänvartta pitkin ja näytti tyytymättömältä.

– Ovat asioilla, Aarni vastasi. – Voinko mää palavella?

– Kyllä mää ootan.

Mies maleksi ympäri liikettä ja tutki niukkaa kamertarjontaa. Tädit eivät periaatteesta hankkineet uutta myytävää, ennen kuin entinen tavara oli mennyt kaupaksi. Ja koska vain harvat asiakkaat kiinnostuivat melkein sodanaikaisesta laitteistosta, naiset eivät tilanneet uusia kameroita juuri lainkaan, täydensivät vain ajoittain filmivarastojaan.

– Onko teillä kuvia, jotka pittäis kehittää? Aarni yritti.

– Mää voin ottaa talteen.

Miehen käsi sujahti takin taskuun ja jäi sinne.
– Emmää niitä ihan kelle tahansa anna.
– Jos ne on värillisiä, me lähetetään ne joka tappauksessa muualle labraan.

– Mustavalakosia nää on. Taidetta.

Seinäkello raksahti ja viiksimies katsoi siihen, nielaisi. Hän näytti hermostuneelta, tarkisti ajan vielä rannekellostaan. Sitten hän palasi aiemmin silmäilemänsä kameran luokse, oli olevinaan kiinnostunut.

– Tässä ei kai oo valotusmittaria?

– Emmää tiiä. Mää oon vaan apulainen.

Viiksimies huokaisi, katsoi Aarniin, harkitsi. Hän käveli tiskille, sujautti filmikotelon taskustaan ja madalsi ääntään.

– Niin että jos mää jätän nämä, neidit varmasti kehittää? Mää oon tottunu niitten palaveluun. Mää huomaan kyllä, jos nää oot menny pillaamaan mun työt.

Vaatimuksen takana piili hätä, jota mies ei onnistunut salaamaan. Aarnin kävi miestä äkkiä vähän sääliksi.

– Joo, hän sanoi. – Kyllä ne kehittää.

Edelleen epäröiden mies laski filmin pöydälle. Käsi piteli kotelosta kiinni, ja hetken näytti siltä, että mies tulisi katumapäälle. Sitten hän kuitenkin irrotti otteensa, kääntyi ja lähti hyvästelemättä.

Aarni kapusi yläkertaan. Naiset joivat keittiössä kahvia. Enni-täti kävi hakemassa Aarnille kupin.

– Se jätti vilimin, Aarni sanoi.

Liisa Kerimäki ryysti kupistaan eikä katsonut Aarniin.

– Kyllä nää voit sen kehittää, hän sanoi. – Johan nää ossaat.

Kehitettyään filmin Aarni ripusti sen kuivumaan ja valmisti juhlakuvan viimeiset kopiot, ei pysähtynyt enää pohtimaan hiuksiaan korjailevan naisen salaisuuksia. Kun kopiourakka roikkui kokonaisuudessaan naruilla, Aarni puhalteli viiksimiehen filmiä hetken hiustenkuivaajalla, katkoi sen helpommin käsiteltäviin pätkiin ja asetti niistä ensimmäisen suurennuskoneeseen, mietti mitä kuvissa voisi olla. Liisa Kerimäki kehitti naapurissa asuvalle vanhalle miehelle otoksia kolareista, onnettomuuksista ja tapaturmista, joita mies metsästi eläkepäiviensä ratoksi ja joista otettuja kuvia tämä yritti myydä lehtiin, joten aivan vähästä ei Liisakaan säikähtänyt.

Kun kaikki oli valmista, Aarni sytytti valon loistamaan filmiruutujen läpi yksi toisensa jälkeen, ja laittoi sitten kuvapaperit liemeen kehittymään.

Ensimmäinen satsi oli lievä pettymys. Otokset olivat huonosti rajattuja perhekuvia kahvikekkereiltä, ja miehen taidepuheista huolimatta kuvien laatukin oli tavallista Coca-Cola-kameraa. Joukossa oli pari kuvaa iäkkäistä naisista ja yksi, jossa viiksimies seiso i kiusaantuneena toisen naisen vierellä. Näytti siltä että miestä oli painostettu ikuistamaan sukulaisen kyläily, kun hänellä kerran oli kamera, ja sitten kamera oli otettu miehen käsistä, hänet itsensä oli työnnetty hymyilemään väkinäisesti tuntemattoman naisen rinnalle.

Toinen kierros oli kuitenkin jotakin aivan muuta. Alun kuvat oli samalta vierailulta, mutta jo seuraavasta valotui esiin erilainen, epäselvä muoto. Aarnilla kesti hetken tajuta, että kuvassa oli jäykkänä seisova kalu. Sama aihe jatkui kaikissa loppufilmin otoksissa, kuvakulma vain

vaihtui. Yhteen kuvaan oli osunut vahingossa osa miehen kasvoista, hänen avonainen suunsa. Huohotuksen saattoi melkein kuulla.

Pimiöstä päästyään Aarni ei löytänyt tätejä liikkeestä ja lopulta hän uskaltautui kurkistamaan studioon. Päivälle ei ollut varattu kuvausaikoja ja huoneessa oli hiljaista. Tädit istuivat lattialla lähekkäin eivätkä huomanneet Aarnia heti. Enni-täti nojasi päätänsä Liisa Kerimäen olkaan, Liisa Kerimäen käsi silitti Enni-tädin kämmenselkää. Kun Aarni piti tahallaan vähän ääntä, naiset erkanivat nopeasti toisistaan. Enni-täti nousi seisomaan ja suoristi hameensa.

– Oliko niissä jottain outua? täti kysyi.

Aarni kohautti olkiaan.

– Ei mittään mitä en ois aiemmin nähäny.

Liisakin nousi ja parin askeleen jälkeen hän oli tavallinen, rivakka itsensä. Aarni ja Liisa Kerimäki menivät liiketilaan, Aarni asettui tiskin taakse, Liisa otti asiakseen siivota kamerahyllyn, vaikkei siinä ollut järjestelemistä. Hän tarttui yhteen kameroista ja toi sen Aarnille.

– Voit ottaa tämän illaksi käyttöön, Liisa sanoi. – Kuvvaa mitä tahot, pannaan sulle rulla sissään. Saat sitten kehittää vanhoille papereille.

Aarni nyökkäsi tädin mieliksi, vaikka hän ei äkkiseltään keksinyt maailmasta mitään, minkä hän olisi tahtonut ikuistaa. Liisa pani filmin kameraan ja opetti tarvittavat säädöt, Aarni yritti painaa ne muistiin.

Enni-täti ilmestyi kynnykselle. Naiset katsoivat toisiaan ja taas heidän välillään kulki tietoa, mutta nyt Aarnista tuntui, että jotakin siitä tihkui hänellekin asti.

Jos on päättänyt koulunsa huonoin arvosanoin 1960-luvun Oulussa, kuten Aarni, on isätön ja ollut sekä koulutovereidensa että opettajien hylkimä, on turha unelmoida mistään. Eikä Aarni unelmoikaan – paitsi hetkestä jona koulutalo lentää räjähdysvoimasta ilmaan.

Mutta kun äiti saa pakotettua Aarnin töihin Enni-tädin valokuvausliikkeeseen ja Aarnin käyttöön annetaan kamera, hänen eteensä avautuu täysin uudenlainen maailma. Ensimmäistä kertaa elämä tuntuu olevan hallittavissa, ainakin sen sekunnin murto-osan kun kameran suljin räpsähtää.

Pitkä valotusaika on kaunis ja kuulas romaani ulkopoluolisuudesta ja taiteilijakutsumuksesta, siitä mitä vuodet ja arki tekevät intohimolle.

#kirja

WWW.KIRJA.FI

9 789513 185008

84.2

ISBN 978-951-31-8500-8

PÄÄLLYKSEN SUUNNITTELU: TUIJA KUUSELA / STIILI
ALKUPERÄISKUVAT: VASTAVALO / SEPPÖ HINKULA JA ISTOCKPHOTO